

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Socialtjänsten i media

- en kritisk diskursanalys

Socionomprogrammet

C-uppsats

Författare: Anna Norberg & Joanna Petrusson

Handledare: Birgitta Jansson

Förord

Vi vill tacka våra kära sambos som har stått ut med oss ”griniga tanter” under vårt arbete med denna uppsats. Ett extra litet tack till Eira som snällt lekt på golvet.

Abstract

Titel: ”Socialtjänsten i media – en diskursanalys”

Författare: Anna Norberg & Joanna Petrusson

Kursansvarig institution: Institutionen för Socialt arbete

Handledare: Birgitta Jansson

Nyckelord: socialtjänst, diskurs, tidningsartiklar, ledare, Fairclough

Vårt syfte har varit att granska vilken bild två svenska tidningar förmedlar av socialtjänsten i sina ledarsektioner åren 2002-2011. Vi har undersökt vilka diskurser kring synsättet på socialtjänsten som går att urskilja i ledarna och hur dessa kan tänkas påverka människors syn på socialtjänsten. Vi har använt oss av en kvalitativ forskningsansats i form av Faircloughs kritiska diskursanalys. Vår empiri består av 33 stycken ledare från Aftonbladet.se och DN.se där socialtjänst nämns i något sammanhang. I vår analys av resultaten av vi använt oss av två teorier: socialkonstruktionism samt kritisk diskursanalys. Av resultatet framkom det att fyra olika diskurser kan utläsas i ledarna: *samverkansdiskursen*, *ekonomidiskursen*, *utbildningsdiskursen* och *ansvarsdiskursen*. Dessa kan alla antas påverka människors syn på socialtjänsten men det är den diskurs som får störst utrymme i ledarna som påverkar människor mest, i detta fall *ansvarsdiskursen*. Det framkom även att när man ska svara på frågan hur diskurser kan tänkas påverka kan man, med hjälp av de valda teorierna, endast spekulera kring olika scenarion och en klar slutsats kring frågan är svår, om inte omöjlig.

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställningar	5
1.2 Bakgrund	5
1.3 Vår förförståelse	7
1.4 Disposition	7
2. Tidigare forskning	8
2.1 Pressens bild av barns missgärningar	8
2.2 Mellan vardag och dramatik – Pressens bevakning av socialt arbete med utsatta barn och unga	9
2.3 Child Protection and the Media – Lesson from the Last Three Decades	11
2.4 Sammanfattning av tidigare forskning	11
3. Teoretiska perspektiv	13
3.1 Socialkonstruktionism	13
3.2 Diskursanalys	15
3.3 Kritisk diskursanalys	15
3.4 Sammanfattning av teoretiska perspektiv	16
4. Metod	17
4.1 Faircloughs tredimensionella modell	17
4.1.1 Textdimensionen	18
4.1.1.1 Modalitet	18
4.1.2 Den diskursiva praktikens dimension	19
4.1.2.1 Intertextualitet	19
4.1.2.2 Antaganden	19
4.1.2.3 Ironi	19
4.1.2.4 Negation	19
4.1.3 Den sociala praktikens dimension	19
4.1.4 Sammanfattning av metod	20
4.2 Kritik av metoden	20
4.3 Metoddiskussion	21
4.4 Urval och avgränsning	21
4.6 Litteratursökning	22
4.7 Analysförfarande	22
4.8 Validitet och reliabilitet	23
4.9 Etiska frågor	24
5. Resultat och Analys	25
5.1 Samverkansdiskursen	25
5.2 Ekonomidiskursen	27
5.3 Utbildningsdiskursen	28
5.4 Ansvarsdiskursen	29
6. Avslutande diskussion och reflektioner	33
6.1. Förslag till vidare forskning	34
7. Litteraturförteckning	35
8. Bilagor	37

1. Inledning

Under vår tid på socionomprogrammet vid Göteborgs Universitet har vi fått till oss ett flertal nyheter där socialtjänsten omnämns på olika sätt. Vår uppfattning är att socialtjänsten figurerat mycket i media de senaste åren och detta har lett till diskussioner både i och utanför klassrummet. I dagens samhälle, där en stor del av vår vakna tid upptas av tv, internet, läsplattor, radio och mobiltelefoner, är det inte så konstigt att media har ett stort inflytande i våra liv. Rädslan infann sig hos oss att socialtjänsten till största del beskrivs på ett negativt sätt och att detta leder till att det skapas en misstro för socialtjänsten i samhället. Om verkligheten ständigt konstrueras negativt, vad får det för konsekvenser? Beskrivs socialtjänsten endast i negativa sammanhang, som ett problem, eller skrivs det också om det goda arbete som socialtjänsten gör? Vi började fundera på hur bilden av socialtjänsten som förmedlas av tidningarna påverkar människors syn på socialtjänsten. Vilka diskurser kring socialtjänsten konstrueras i tidningars ledarsektioner?

1.1 Syfte och frågeställningar

Huvudsyftet med uppsatsen är att undersöka vilken bild två svenska tidningar, en kvällstidning och en dagstidning, förmedlar av socialtjänsten. Vi kommer att utgå ifrån tidningarnas *ledare* som publiceras på internet och där se i vilket sammanhang socialtjänsten florerar och hur detta då kan tänkas påverka människors syn på socialtjänsten. Våra frågeställningar är:

- Vilken/vilka diskurser kring synsättet på socialtjänsten går att urskilja i *ledarna*?
- Påverkar denna/dessa diskurser människors syn på socialtjänsten?

1.2 Bakgrund

Andréasson (2003) förklarar att i dagens samhälle finns tidningar även i en så kallad kompletterande publiceringsform vilket innebär att tidningen till stor del även publiceras på internet. Genom att publicera tidningen på internet uppdateras nyheterna direkt – sker det något hamnar detta snabbt på tidningens internetsida. Genom att ges ut både i pappersform och på internet når media ett stort antal människor varje dag. Blomberg et al. (2004) talar om att medierna har fått ett stort inflytande i samhället och att de eventuellt därigenom kan ha en viss makt över människors tankar.

”Det som finns i medierna finns i allmänhetens medvetande, det som inte finns i medierna framstår som icke existerande” (Lundälv & Moberg, 2006, sid. 13).

Blomberg et al. (2004) fortsätter med att förklara att vi människor lever i ett konsumerande samhälle och media ofta beskrivs som den tredje statsmakten. Andersson (2004) menar att media har en viktig roll i samhället vid bestämmandet av vilka problem som ska belysas och hur detta ska genomföras. Enligt några av Sveriges största tidningar är deras främsta uppgift att kritiskt granska olika makthavare, förmedla nyheter opartiskt samt vara på den ”lilla människans sida”.

Enligt mediekompass.se finns det olika sektioner i en tidning till exempel *ledare*, *debatt*, *insändare* och *nyheter*. Kategorin nyheter är en väldigt bred kategori där det är svårt att avgränsa vad som inte hör dit. Några riktlinjer är dock att en nyhet ska vara just en nyhet och ju mer exklusivt och häpnadsväckande något är desto intressantare är den att publicera för tidningen och genererar säkerligen fler sålda nummer eller besökare på internetsidan. *Ledare* är däremot en sektion i tidningarna som kan både vara signerad och osignerad och tar upp aktuella frågor gärna ur en politisk synvinkel. Syftet är ofta att försöka beröra människor och därigenom skapa debatt kring det aktuella ämnet.

En annan förklaring till sektionen *ledare* ges i detta citat:

”Ledarsidorna kan på goda grunder sägas utgöra en självklar, och traditionellt väletablerad, del av det offentliga rum i vilket opinioner uttrycks och den samhälleliga debatten äger rum” (Nord, 2001, sid. 72).

Vidare står det på mediekompass.se att om man vänder blicken mot två av Sveriges idag största tidningar: Dagens Nyheter och Aftonbladet, kan man läsa att Dagens Nyheter är den största dagstidningen med ca 1,4 miljoner unika webbläsare varje vecka 2011. Aftonbladet är den största kvällstidningen med över 5 miljoner unika webbläsare varje vecka enligt mediekompass.se. Enligt dn.se är Dagens Nyheter är enligt dem själva en oberoende liberal dagstidning som står fria från partier, ekonomiska maktsfärer samt organisationer. Dagens Nyheter utgångspunkt är att alla människor ska ges en möjlighet att följa vad som sker i vår värld samt delta i debatten kring viktiga samhällsfrågor, oavsett social bakgrund. Dagens Nyheter publicerades på internet 1996 under webbadressen dn.se och detta ses som en milstolpe i deras historia enligt dem själva med tanke på att det öppnade upp en ny kanal till deras läsare. På aftonbladet.se skriver man att Aftonbladet är oberoende socialdemokratisk och ska enligt dem själva stå på läsarens sida. De säger sig vilja överraska, underhålla och driva opinion tillsammans med sin läsarkrets. Aftonbladet blev den första tidningen i Sverige att publicera på internet under webbadressen aftonbladet.se vilket skedde år 1994.

Socialtjänst, som är det vi kommer lägga fokus på i vår uppsats, definieras enligt Nationalencyklopedin som:

”Social verksamhet i kommunal regi enligt socialtjänstlagen. Kommunen har ’det yttersta ansvaret’ för att alla kommuninvånare får den hjälp de behöver, i den mån inte någon annan ger den” (www.ne.se, 2011).

Enligt Socialstyrelsen (2002) är socialtjänsten en verksamhet som bland annat bedrivs med hjälp av socialtjänstlagen. Det är i socialtjänstlagen det står att läsas vilka skyldigheter socialtjänsten har gentemot kommunens invånare. De insatser som tillhandahålls enligt socialtjänstlagen skall vara av god kvalitet och personalen som utför dem bör ha tillbörlig erfarenhet och utbildning. En av grunderna inom socialtjänstlagen är att alla insatser skall försöka baseras på frivillighet och självbestämmande samt att de skall försöka tillvarata människors

olika möjligheter. Vidare lyder alla anställda inom socialtjänsten under sekretesslagen och har därmed tystnadsplikt.

1.3 Vår förförståelse

Thurén (2007) förklarar att något som tycks vara ett anspråkslöst synintryck förutsätter en form av förkunskap vilket kallas förförståelse. Dock menar han inte att förförståelse endast är synintryck utan han påpekar att i stort sett allt vi upplever, hör, ser tycker och tänker bygger på vår förförståelse. Thurén (2007) förklarar förförståelsen som något som präglar vårt sätt att se på verkligheten långt mer än vad vi anar. Utan förförståelse menar Thurén (2007) att vi inte kan förstå något, men att man måste vara uppmärksam på att förförståelsen kan ge upphov till missförstånd.

Som vi tidigare nämnt lever vi i ett konsumerande samhälle där media ständigt uppdaterar oss med nyheter vilket gör att vi har fått till oss en del information under våra levnadsår samt att vi läser socionomprogrammet på Göteborgs Universitet vilket bidrar till ett ökat intresse för socialtjänsten och vad som faktiskt sägs och skrivs om just denna. Vi hade båda praktik inom socialtjänsten dock inom olika områden. Joanna var på en försörjningsstödsenhet och arbetar där extra vid behov. Anna var inom en familjeverksamhet som ingår i individ-och familjeomsorgen, vilket gav oss en inblick i hur det faktiskt kan se ut inom socialtjänsten.

1.4 Disposition

Vi har valt att sitta tillsammans och skriva uppsatsen vilket gjort att det tagit lång tid. Varje mening har diskuterats och åter diskuterats men det har gjort att vi båda är lika delaktiga i arbetet med uppsatsen.

Vi kommer här närmast att presentera avsnitt 2. Tidigare forskning som innehåller både svensk och internationell forskning. Därefter följer avsnitt 3. Teoretiska perspektiv där vi tar upp Socialkonstruktionism, Diskursanalys och Kritisk diskursanalys. Efter det tar vi upp avsnitt 4. Metod där vi bland annat går igenom hur vi gått till väga när vi skrivit vår uppsats. Sedan kommer avsnitt 5. Resultat och analys, vilket presenteras tillsammans. Slutligen i avsnitt 6 för vi en avslutande diskussion och ger förslag till vidare forskning.

2. Tidigare forskning

Vi kommer här att presentera tre olika forskningar som tidigare gjorts vilka berör vårt ämne och syfte med uppsatsen. De två första forskningarna är svenska medan den sista forskningen är en forskning från England och Wales. Forskningarna tar upp hur tidningar använder sig av och skapar olika bilder av socialt arbete och hur de genom dessa bilder konstruerar olika verkligheter åt oss läsare.

2.1 Pressens bild av barns missgärningar

Pressens bild av barns missgärningar är en del i ett forskningsprojekt startat år 2002 av Gunvor Andersson, professor vid Socialhögskolan i Lunds Universitet, och Tommy Lundström, professor vid Institutionen för socialt arbete, Stockholm Universitet. Andersson (2004) ställer sig frågan om hur pressen rapporterar om barns missgärningar. Detta gör hon bland annat med tanke på medias makt i samhället samt att opartiskheten och objektiviteten media bör ha inte längre är så uttalad och aktuell enligt henne. Den bild som framkommer i media och i detta fall tidningar är, enligt Andersson (2004), en social konstruktion genom att det är journalisten som bestämmer vad som skall skrivas och hur det skall skrivas. Andersson (2004) förklarar att när barn nämns i undersökningen gäller det barn i åldrarna 0-12 år, vilka räknas till kategorin yngre barn, och att det handlar om utsatta barn som borde vara eller är uppmärksammade av socialtjänsten. Urvalet av artiklar som granskades för att användas i forskningen kom från fem tidningar: Aftonbladet, Dagens Nyheter, Länstidningen från Södertälje, Sydsvenska Dagbladet och Skånska Dagbladet. Dessa tidningar valdes för att få en politisk variation samt se skillnader mellan dagspress, kvällspress och lokalpress. Tidningarna granskades under månaderna januari, mars, maj och juli under 2001 och sammanlagt blev det ett urval på 1180 artiklar. Av dessa valde Andersson (2004) 31 stycken artiklar som handlade om barns missgärningar. Av dessa artiklar handlade 23 stycken av dem om en agent och en mottagare, där barnen var agenten och deras missgärningar riktade sig mot en mottagare. Artiklarna delades upp i olika kategorier beroende på typen av missgärning. Andersson (2004) förklarar att de olika kategorierna var "Vardagsrapportering om barns missgärningar mot andra barn", "När ett barn dödar ett annat barn", "Barns våld mot vuxna" samt "Snatterier, eldsanläggelse och annat". Andersson (2004) förklarar att i näst intill alla de fall som rapporterats kom informationen från polisen, förklaringen till detta är, enligt Andersson (2004), att när en händelse polisanmäls blir det en offentlig handling som journalister kan ta del av. En av de artiklar som Andersson (2004) har med i sin undersökning är ifrån Sydsvenska Dagbladet vilken beskriver ett bråk mellan två pojkar, 11 och 12 år, där pojken på 11 år fick sin ena trumhinna spräckt av den andre pojken. Det står även att polisanmälan överlämnades till socialen på grund av pojkarnas ringa ålder. Andersson (2004) har även med en artikel som handlar om när barn dödar ett annat barn. Endast en artikel i Aftonbladet under juli månad beskrev det som inträffat. De andra tidningarna var även de återhållsamma när det gällde rapporteringen av det inträffade, de berättade att det återstod mycket arbete för både polis och andra professionella som var inkopplade i ärendet. Andersson (2004) förklarar i den avslutande diskussionen att det sällan rapporteras om barns missgärningar i media och därför var det intressant att studera hur de olika missgärningarna som rapporterades i tidningarna framställdes av media. En

gemensam nämnare och som framförs i de reflektioner som finns efter varje kategori samt i den avslutande diskussionen av Andersson (2004) var att det var agerandet från myndigheternas sida allt som oftast var i fokus och inte barnen i sig, vare sig det handlade om agenten eller mottagaren. Var barnen i fokus handlade det mer om mottagaren än om agenten. Andersson (2004) nämner vidare att det inte förekom några värderande ord i den artikel om handlade om när ett barn dödar ett annat barn. Enligt Andersson (2004) fanns det heller inga uppgifter angående barnens hemförhållanden. Fokus tycktes istället vara som nämnts tidigare, det som bland annat handlade om socialtjänsten, att de var inkopplade samt arbetar med de drabbade familjerna. Dock står det inget i artiklarna om vad som sker efter att socialtjänsten blivit inkopplad i ett ärende förklarar Andersson (2004).

”Det kan antas att det sätt på vilket social barnavård framställs i pressen har stor betydelse för hur den uppfattas av allmänheten. Inte bara allmänheten utan också socialtjänsten påverkas(...)” (Andersson, 2004, sid. 29).

Enligt Andersson (2004) framkommer ingen kritisk granskning av myndigheter när artiklarna handlar om barn. Andersson (2004) diskuterar om detta beror på att media har som uppgift att stå på den lilla människans sida och se till svaga grupper, vilket de tycks göra när det handlar om barn. Enligt Andersson (2004) framställs barn i media som en svag grupp som behöver både skydd och stöd oavsett om de är agent eller mottagare. Vidare förklarar Andersson (2004) att detta i sin tur verkar leda till att media allt som oftast visar en större finkänslighet gentemot de inblandade även när det gäller myndigheter såsom socialtjänsten. Andersson (2004) förklarar att socialtjänsten nämns i de sammanhang som handlar om stöd, skydd och professionell vård i artiklarna. Däremot tas det upp att denna varsamhet inte gör sig gällande när det berör äldre enskilda personer samt myndigheter.

2.2 Mellan vardag och dramatik – Pressens bevakning av socialt arbete med utsatta barn och unga

Tommy Lundström (2004), professor vid Institutionen för socialt arbete, Stockholm Universitet, har gjort en undersökning som bygger på två olika typer av empiriskt material. Han har gått igenom vad som skrivits om det sociala arbetet med barn och unga i dagstidningar under en viss period samt hur dagstidningar skriver om två uppskakande barnavårdsfall. De centrala frågorna för studien var ”Hur framstår socialt arbete i pressens vardagsrapportering?” och ”Vilken struktur och uppbyggnad har dagstidningars berättelser om dramatiska barnavårdsfall och vilka roller spelar de inblandade socialarbetarna i dem?”. Lundström (2004) har under fyra månader år 2001 tittat på fem dagstidningars, Aftonbladet, Dagens Nyheter, Länstidningen, Skånska Dagbladet och Sydsvenska Dagbladet, bevakning av utsatta barn och unga. Av alla tidningsklipp var det 210 stycken som nämnde socialt arbete med barn och unga och undersökningen baseras på dem. Som tidigare nämnts syftade undersökningen till att visa på skillnaderna i hur vardagsrapporteringen av socialt arbete ser ut samt hur den ser ut i dramatiska barnavårdsfall. Genom dessa dramatiska rapporteringar anser Lundström (2004) att det är rimligt att anta att bilden av socialt arbete påverkas hos allmänheten och

socialarbetare. Lundström (2004) talar vidare om att av de 210 nyhetsartiklar som valdes ut var det 94 stycken som mer ingående beskrev socialt arbete. Dessa kategoriserades in i positiva, negativa och neutrala. De neutrala kunde även vara artiklar som hade både positiva och negativa inslag men inget av det vägde över. Denna kvantitativa undersökning visade att ca 25 procent av artiklarna hamnade i kategorin negativa vilket var färre än forskaren trodde. Lundström (2004) påpekar dock att en anledning till detta kunde vara att under den tidsperiod som artiklarna valdes ut var det inga fall av mer dramatisk natur inom socialt arbete som hade figurerat i tidningarna. Lundström (2004) gick sedan vidare och identifierade åtta teman i tidningarnas vardagsrapportering om socialt arbete:

1. Problemlösande nysatsningar
2. Socialt arbete ger resultat
3. Positiva rapporter från det sociala arbetets vardag
4. Det hotade goda sociala arbetet
5. Övergripande funktionskritik
6. När det sociala arbetet trampar på individen
7. Det sociala arbetets skandaler
8. Socialt arbete och kriminella ungdomar

Enligt Lundström (2004) är en övervägande del av rapporteringen om socialt arbete odramatiska skildringar om sakliga frågor och händelser. Det tema som mest knyter an till vad som kan uppfattas som kritik mot det sociala arbetet kan tyckas vara ”när det sociala arbetet trampar på individen” då texterna ofta utgår från enskilda personers utsatthet och kritiken riktas mot identifierbara människor och organisationer, främst inom socialtjänsten. Vidare beskriver Lundström (2004) hur han undersökt tidningar som rapporterade om två dramatiska barnavårdsfall från början av 1990-talet. Dessa rapporteringar kan ses som en del i rapporteringen av brottslighet. Skillnaden är att brottslighet ofta kan beskrivas med en kort notis med ”förövare okänd” medan dramatiska barnavårdsfall ofta är en följetong där läsaren kan följa historien från början till slut. Lundström (2004) visar här på ett antal genomgående drag i dessa berättelser:

1. Tidningar har en föreställning om att dessa dramatiska händelser kan förutsägas och därmed borde ha kunnat förhindras. Det hade varit fullt möjligt för socialarbetarna som var inblandade att förhindra det skedda om ”de gjort vad de borde” och använt sunt förnuft.
2. Kritik mot onödiga ingripanden där beslut fattas på alldeles för lösa grunder och man lyssnar inte på familjen. Socialarbetarna gjorde intrång och fördärvade mer än de gav hjälp.
3. Beskrivningarna av socialarbetare saknar djup och stereotyper skapas såsom ”den kalla byråkraten” som gömmer sig bakom lagar och paragrafer eller ”den svaga och okunniga socialarbetaren”. Läsarna har svårt att få reda på bakgrunden till de beslut och motiv som ledde till ett visst handlande av socialarbetarna. Kontrasten blir då stor mellan beskrivningarna i artiklarna med den å ena sidan byråkratiska, svaga och motivlösa socialarbetaren och de detaljrika skildringarna av det fruktansvärda brottet.

Denna rapportering av dramatiska barnavårdsfall i tidningar påpekar Lundström (2004) kan ha en stark känslomässig inverkan på läsare med tanke på de upprörande beskrivningarna av våld mot barn och socialarbetares övergrepp mot de inblandade familjerna.

2.3 Child Protection and the Media – Lesson from the Last Three Decades

Vänder man blicken mot den internationella forskningen om socialt arbete och media finns Patrick Ayre (2001), socialarbetare och Senior Lecturer vid University of Luton, som har undersökt hur media har framställt socialt arbete med utsatta barn i England och Wales under 1970-, 1980- och 1990-talet. Han menar att trots att arbetet med utsatta barn fick mer och mer resurser under dessa år hade allmänheten fortfarande mycket lågt förtroende för det, vilket kunde härledas till tre orsaker. För det första att allmänhetens kunskaper om utsatta barn ökade genom statens och frivilligorganisationers information. En andra viktig orsak har varit att det sociala arbetet med barn är starkt styrt av lagstiftning och regler. Den tredje faktorn var, enligt Ayre (2001), de mycket dramatiska och omskrivna fallen av barnmisshandel som skedde under perioden från 1970- till 1990-talet. När dessa skandaler inträffade skedde tre saker: det skrevs mycket om fallen i media och om de inblandade, allt från barnen till myndigheterna. Det publicerades detaljerade rekommendationer för hur arbetet med utsatta barn skulle hanteras. Staten gick ut med riktlinjer för hur man skulle undvika att något liknande hände igen. Ayre (2001) tar upp hur detta skulle kunna leda till många positiva förändringar men också hur det kan skapa ett klimat av rädsla, brist på tillit och skuldbeläggning. Rädslan genom att media ofta lägger fokus vid nyheter som är så sensationella och exceptionella som möjligt såsom tragiska barnamord och fruktansvärda händelser av sexuellt utnyttjande av barn. Ayre (2001) menar att de flesta brott som skrivs om i nyheterna har en förövare som är okänd för offret, vilket kan leda till att allmänheten blir ”rädda för främlingar” trots att det vanligaste är att brott utförs av någon som känner offret. Flera nyheter har även fokuserat på kritik av socialarbetarnas kompetens och motiv till varför de handlat som de gjort vid en viss händelse. Man undrar hur saker har kunnat hända och vems fel det var. Detta leder till en bristande tillit och skuldbeläggande av de som ska ta hand om utsatta barn. Ayre (2001) menar vidare att ju fler riktlinjer, lagar och regler som styr det sociala arbetet med utsatta barn desto mer hoppas man att arbetet ska bli mer tillförlitligt. Om systemet fungerar perfekt blir allt bra och inga fel kan ske. Detta trots att människor till sin natur är oförutsägbara. Ayre (2001) påpekar dock att även om media kan ha en roll i hur det sociala arbetet uppfattas av allmänheten är det inte alltid rätt att kritisera dem för de misstag de belyser.

2.4 Sammanfattning av tidigare forskning

Gemensamt för dessa tre olika forskningarna är att det alla har undersökt nyhetsartiklar i tidningar. Nyhetsartiklarna har alla handlat om utsatta barn och förhållandet till socialt arbete. Forskningarna har alla belyst hur journalister framställer de inblandade i artikeln och till viss del vad detta kan ge för konsekvenser.

Andersson (2004) påpekar att det som framkommer i media kan ses som en social konstruktion, det är författaren av artikeln som bestämmer hur och vad som faktiskt ska skrivas om den specifika nyheten. Lundström (2004) menar att nyhetsrapportering påverkar bilden av det sociala arbetet både hos allmänheten men även hos de professionella inom det sociala arbetet. Ser man då till vad Ayre (2001) skriver om medias framställning i rapporteringen av socialt arbete med utsatta barn menar han att framställningen bland annat har lett till en positiv förändring det sociala arbetet med utsatta barn.

Vi anser att dessa tre tidigare forskningar är relevanta för vår uppsats då de tar upp vissa delar som kan tillämpas på vår empiri. De skriver alla om hur media kan påverka samhället samtidigt som samhället i sin tur påverkar media. Vi tycker oss även kunna se hur det finns olika kategorier av nyheter som forskarna presenterar såsom "Vardagsrapportering om barns missgärningar mot andra barn" (i Andersson, 2004), "När det sociala arbetet trampar på individen" (i Lundström, 2004) och nyhetsartiklars fokusering på kritik av socialarbetarnas kompetens som Ayre (2001) skriver om i sin forskning. Dessa kategorier anser vi kan ses som olika diskurser eller som en del av skapandet av diskurser.

3. Teoretiska perspektiv

I detta avsnitt beskriver vi de teorier som ligger till grund för vår tolkning av empirin vilka är socialkonstruktionismen, diskursanalys samt kritisk diskursanalys. Vi har använt oss av en deduktiv strategi i vår uppsats. Enligt Svenning (2003) betyder deduktion att man först väljer teorier innan man samlar in sitt material. Thomassen (2007) beskriver att den deduktiva strategin oftast förknippas med den kvantitativa forskningen. Diskursanalys klassas dock enligt Bryman (2011) som en kvalitativ forskning. Vi har valt dessa teoretiska utgångspunkter för att vi anser att dessa teorier är bäst lämpade för att besvara våra frågeställningar.

Vi har valt att förklara diskursanalys i detta avsnitt med tanke på att den är grunden i den analysmodell som vi kommer att använda oss av i vår analys. Den analytiska modell vi har valt att använda oss utav, Faircloughs tredimensionella modell, är en del av Faircloughs kritiska diskursanalys som i sin tur bygger på kritisk diskursanalys. Vidare måste man enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000) acceptera socialkonstruktionismens premisser för att kunna använda sig av diskursanalys där kritisk diskursanalys är en bred inriktning inom denna.

I avsnitt 3.4 sammanfattar vi kort teorierna och redogör för hur vi avser använda dem i analysen av vår empiri.

3.1 Socialkonstruktionism

Enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000) är socialkonstruktionism ett gemensamt namn för ett flertal teorier inom samhälle och kultur. Burr (1995) menar att socialkonstruktionismen förnekar att vår kunskap är en direkt uppfattning av verkligheten. Vi konstruerar istället vår egen version av verkligheten med hjälp av vår kultur och det samhälle vi lever genom vår interaktion med andra människor. Vidare menar Burr (1995) att en rad teorier bygger på socialkonstruktionism, bland annat diskursanalys. Både Winther Jørgensen och Phillips (2000) och Burr (1995) talar om att det finns fyra premisser som knyter ihop socialkonstruktionistiska angreppssätt och diskursanalytiska angreppssätt:

1. En kritisk inställning till självklar kunskap

Världen kan inte betraktas som en objektiv sanning utan påverkas av våra subjektiva tankar och kunskap. Det är av största vikt att människan har en medvetenhet och en kritisk syn på att "sanning" inte alltid är vad det utger sig för att vara (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Även Burr (2003) påpekar det såhär:

"Social constructionism cautions us to be ever suspicious of our assumptions about how the world appears to be" (Burr, 2003, sid. 3).

Verkligheten är endast en produkt av våra egna föreställningar och sätt att kategorisera det omkring oss till exempel man/kvinna och liten/stor (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

2. Historisk och kulturell specificitet

Människan påverkas alltid av sin historia och sin kulturella bakgrund vilket innebär att vi ser världen på ett historiskt, kulturellt och kontingent specifikt sätt. Vår syn på världen och vår identitet kan förändras över tid och kunde blivit annorlunda vilket är ett anti-essentialistiskt perspektiv. Människor har inga inre "essenser" utan den sociala världen skapas diskursivt och socialt (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). I nedanstående citat förklarar Burr (1995) denna premis såhär:

"(...)we should not assume that our ways of understanding are necessarily any better (in terms of being any nearer the truth) than other ways" (Burr, 1995, sid. 4).

Ett exempel på detta är begreppet "social arbete" som både har förändrats över tid och som har olika betydelser för enskilda individer och i olika länder (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

3. Samband mellan kunskap och sociala processer

Människans uppfattning av världen skapas och vidhålls i sociala processer (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). I nedanstående citat beskriver Burr (2003) det såhär:

"(...)current accepted ways of understanding the world. These are a product not of objective observation of the world, but of the social processes and interactions in which people are constantly engaged with each other" (Burr, 2003, sid. 5).

I den sociala interaktionen produceras kunskap där man bygger upp ömsesidiga sanningar och tillsammans kämpar om vad som är sant och falskt (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

4. Samband mellan kunskap och social handling

I en bestämd världssyn blir vissa former av handling naturliga och andra orimliga. Dessa olika världssyner innebär att det skapas olika sociala handlingar och tillsammans med den sociala konstruktionen av kunskap samt sanning leder till konkreta sociala konsekvenser (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). I Burr (1995) beskrivs det på detta sätt:

"These 'negotiated' understandings could take a wide variety of different forms, and we can therefore talk of numerous possible 'social constructions' of the world. But each different construction also brings with it, or invites, a different kind of action from human beings" (Burr, 1995, sid. 5).

3.2 Diskursanalys

Winther Jørgensen och Phillips (2000) beskriver att diskursanalys bör ses som en helhet där teori och metod hör samman med varandra. Diskursanalys ger inte bara filosofiska premisser om hur den sociala verkligheten skapas och teoretiska modeller men även metodologiska förhållningssätt där olika tekniker för analys av språkbruk tillhandahålls.

Vi kommer i detta avsnitt att redogöra för de filosofiska och teoretiska premisserna som diskursanalysen följer för att sedan i avsnitt 4. Metod förklara de metodologiska förhållningssätt vi använder i vår analys.

Börjesson och Palmblad (2007) skriver att diskursanalys, som bygger på den tidigare nämnda socialkonstruktionismen, utgår från att det inte finns en bestämd verklighet utan att man med hjälp av språk kan konstruera en verklighet. Beroende på hur språket används kan denna verklighet se olika ut. Språket inom en diskurs är strukturerat i mönster, enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000), mönster som vi följer inom olika sociala domäner som exempelvis ”medicinsk diskurs” eller ”politisk diskurs”. Enligt Börjesson och Palmblad (2007) kan man definiera begreppet diskurs som:

”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen” (Börjesson & Palmblad, 2007, sid. 13).

3.3 Kritisk diskursanalys

Den kritiska diskursanalysen är, enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000), bland annat en beteckning på flera större angreppssätt där man genom att ställa upp teorier och metoder kan problematisera och analysera relationer mellan diskursiv praktik och den sociala och kulturella utvecklingen i olika sammanhang. Dessa angreppssätt har ett flertal likheter med varandra men de skiljer sig även åt på olika sätt. Man kan dock, enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000), urskilja fem gemensamma drag hos de kritisk-diskursanalytiska angreppssätten som gör att det blir möjligt att se att de tillhör samma inriktning:

1. ”Sociala och kulturella processer och strukturer har en delvis lingvistisk-diskursiv karaktär” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, sid. 67)

Diskursiva praktiker, där man producerar och konsumerar texter, är en viktig form av social praktik. Denna sociala praktik medverkar till att konstituera den sociala världen. Den vardagliga processen där texter produceras, mottas och tolkas bidrar till social och kulturell reproduktion och utveckling.

2. ”Diskurs är både konstituerande och konstituerad” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, sid. 67)

Inom den kritiska diskursanalysen, till skillnad från andra riktningar inom diskursanalys, anser man att diskurs inte bara förändrar sociala strukturer utan även avspeglar dem. Språk som diskurs är inte endast en mänsklig handling som påverkar den sociala världen utan är även en handling som redan är diskursivt konstituerad.

3. ”Språkbruk ska analyseras empiriskt i det sociala sammanhanget” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, sid. 68)

Även här skiljer sig den kritiska diskursanalysen från andra inriktningar inom diskursanalys då man gör en lingvistisk textanalys av språkbruket men med den stora skillnaden att man analyserar språkbruket i sitt sociala sammanhang.

4. "Diskurs fungerar ideologiskt" (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, sid. 69)
Kritisk diskursanalys menar att diskursiva praktiker bidrar till att skapa och reproducera ojämlika maktförhållanden mellan exempelvis olika sociala klasser, kvinnor och män och betraktar detta som ideologiska effekter. Det kritiska i kritisk diskursanalys är att dess uppgift är klarlägga diskursers roll i upprätthållandet av dessa ojämlikheter med syftet att bidra till social förändring mot mer jämlika maktförhållanden.

5. "Kritisk forskning" (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, sid. 70)
Till skillnad från objektivistisk samhällsvetenskap anser sig inte kritisk diskursanalys vara politiskt neutral utan ställer sig på de undertryckta gruppernas sida i samhället och arbetar mot en social förändring.

Ett viktigt begrepp är, enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000), *diskursordning* som är den sociala arena där flera olika diskurser verkar inom samma ämne dock konkurrerar de med varandra om att ge ämnet innehåll var och en för sig. Bergström och Boréus (2005) menar att synen på språk och språkanvändning inte uppfattas som ett neutralt instrument för kommunikation inom diskursanalysen utan förklarar att det är i en social kontext som språk formas.

3.4 Sammanfattning av teoretiska perspektiv

I Winther Jørgensen och Phillips (2000) och Burr (1995) förklarar man att inom socialkonstruktionismen förnekar man att kunskap är en direkt uppfattning av verkligheten, istället konstrueras vår egen tolkning av verkligheten med hjälp av vår interaktion tillsammans med andra människor, samhället vi lever i och vår specifika kultur. Burr (1995) påvisar att diskursanalys, som menar att vi inom olika diskurser kan se varierande språkbruk och sätt att se på världen, i sin tur bygger på socialkonstruktionismen.

Syftet med den kritiska diskursanalysen är, enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000), att redogöra för sambanden mellan social praktik och språkbruk. Där tyngdpunkten ligger på att försöka förstå upprätthållandet av den sociala ordningen, vilken roll diskurser har i detta samt i social förändring.

Vi har för avsikt att använda denna teori – socialkonstruktionismen på vår empiri i vår analys där förhoppningen är att vi ska kunna urskilja olika diskurser och se hur dessa påverkar och blir påverkade av vår tolkning av verkligheten. Vi kommer att göra en kritisk diskursanalys genom användandet av Faircloughs tredimensionella modell som ingår i hans kritiska diskursanalys. Vi kommer även använda oss av socialkonstruktionism för att undersöka hur människors synsätt på socialtjänsten kan tänkas påverkas utifrån detta teoretiska perspektiv.

4. Metod

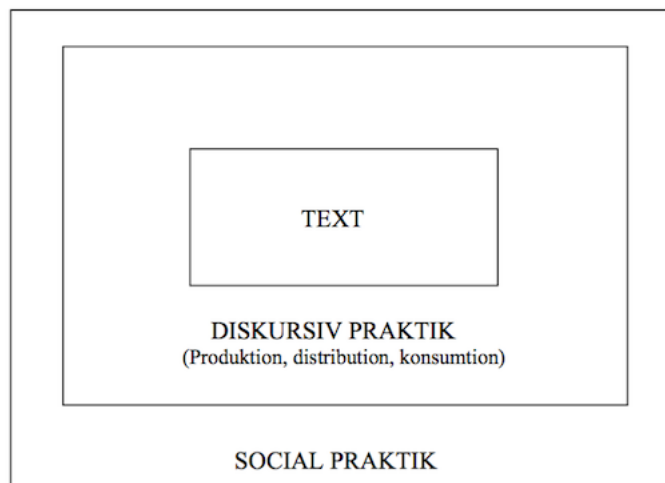
Inom diskursanalys kan det vara svårt att särskilja teori och metod då dessa enligt diskursanalysen ska ses som en helhet. Diskursanalys i sig tillhandahåller både teori och metoder. Vi har dock valt att i detta avsnitt presentera Faircloughs tredimensionella modell som är en del i Faircloughs kritiska diskursanalys. Det är denna tredimensionella modell som vi kommer att använda oss av vid analysen av vår empiri.

4.1. Faircloughs tredimensionella modell

Winther Jørgensen och Phillips (2000) förklarar att det centrala i Norman Faircloughs, professor i lingvistik, kritiska diskursanalys kan summeras i två huvudpunkter. Diskurs är en viktig form av social praktik, som både reproducerar och ändrar identiteter samt sociala relationer. Samtidigt konstrueras diskurser av andra sociala praktiker och strukturer.

Winther Jørgensen och Phillips (2000) menar att Fairclough uppfattar sociala strukturer som sociala relationer i vårt samhälle som en helhet samt i bestämda institutioner. Fairclough (2003) anser även att den sociala strukturen har element som är både diskursiva och icke-diskursiva. Vidare skriver Fairclough (2003) att man kan använda en detaljerad textanalys för att få en djupare insikt i hur diskursiva processer lingvistiskt kan avläsas i olika texter. Fairclough (1992) anser att textanalys inte enbart räcker som diskursanalys då den inte klarlägger texters förbindelser med samhällliga och kulturella processer samt struktur.

Det står att läsa i Winther Jørgensen och Phillips (2000) att Fairclough utvecklat en modell vid analys av diskurser vilken kallas Faircloughs tredimensionella modell som visas nedan.

(Fairclough, 1992, sid. 73)

Denna modell ska enligt Fairclough (1992) ses i tre olika dimensioner vilka är:

1. Text - textens egenskaper

2. Diskursiv praktik - produktions- och kommunikations processer förknippade med texten

3. Social praktik - reflektioner om huruvida diskursiv praktik ändrar eller reproducerar den redan befintliga diskursordningen samt vilka eventuella konsekvenser detta ger.

I textanalysen fokuserar man på hur texten är uppbyggd, det vill säga de formella dragen såsom grammatik, vokabulär och sammanhang mellan satser. Dessa konstruerar tillsammans genrer och diskurser lingvistiskt. Diskursiv praktik, social praktik och text i Faircloughs modell utgör tre olika dimensioner och åtskiljs analytiskt. Dock påverkar de ändå varandra genom att text har en bestämd lingvistisk uppbyggnad som formar produktion och konsumtion av text som i sin tur påverkar och påverkas av den sociala praktiken (Fairclough, 2003).

4.1.1 Textdimensionen

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för det textanalytiska verktyg vi kommer att använda oss av i analysen av vår empiri. Vi har här valt att se på begreppet *modalitet*.

4.1.1.1 Modalitet

Winther Jørgensen och Phillips (2000) menar att *modalitet* betyder ”sätt” och när man gör analyser av detta ser man på hur instämmande talaren eller författaren är i en sats/mening och det finns flera olika exempel på *modalitet*. Talaren/författaren kan vara instämmande i olika grad i ett påstående till exempel: “den är liten”, “jag tycker den är liten” och “kanske är den lite liten”. Ett annat exempel på *modalitet* är sanning där talaren/författaren instämmer fullt ut med sitt påstående “rökning leder till lungcancer”. Här låter talaren/författaren som om denne vet detta, medan “rökning kan leda till lungcancer” visar på en mindre grad av instämmande. *Modalitet* som tillåtelse innebär att talaren/författaren ger mottagaren lov att göra något: ”efter implantatet behöver man i princip inte ta hänsyn till det och man kan träna”. Valet av *modalitet* har därmed konsekvenser för diskursens konstruktion av sociala relationer och betydelse- och kunskapssystem. Fairclough (1992) skriver att något även går att beskriva som olika säkert eller osäkert med hjälp av modala verb som exempelvis kanske, måste, möjligen, kunna, och borde samt med modala adverb som möjligtvis, troligen, självklart och definitivt. Vidare menar Fairclough (1992) att diskurser använder olika former av *modalitet*. Massmedia till exempel lägger ofta fram tolkningar som om det vore fakta bland annat genom att använda objektiva *modaliteter* istället för subjektiva: “den är säker” till skillnad från “vi anser att den är säker”.

4.1.2 Den diskursiva praktikens dimension

Nedan kommer vi att förklara hur man kan gå tillväga för att analysera texter på den diskursiva praktikens dimension. Verktøygen vi kommer att använda oss av är *antaganden*, *ironi* samt *negation*. Dessa begrepp är verktyg som kan användas inom ramen för *intertextualitet* som är en del av den diskursiva praktiken.

4.1.2.1 Intertextualitet

Med *intertextualitet* menar Fairclough (1992) det förhållandet där kommunikativa händelser bygger på tidigare händelser. De ord som används i texten har, med andra ord, alltid använts tidigare. En mycket tydlig form av detta är manifest *intertextualitet* där det är mer uppenbart att en text bygger på andra texter genom exempelvis hänvisningar. Fairclough (1992) ser *intertextualitet* som något som bidrar till historisk utveckling och förändring då historien påverkar texter som skrivs som i sin tur påverkar historien då den bygger på redan existerande texter. Man kan utnyttja diskurser på olika sätt och därmed skapa förändring.

4.1.2.2 Antaganden

Fairclough (2003) skriver att en författare till en text gör vissa *antaganden* att det som skrivs i texten redan är ett vedertaget påstående. Var ifrån detta dock kommer lämnas dock osagt i texten och det blir upp till läsaren att redan ha tillförskaffat sig denna information.

4.1.2.3 Ironi

Fairclough (1992) menar att *ironi* är något som i relation med *intertextualitet* tar sin form genom att någon ironiskt kopierar vad som en författare tidigare skrivit eller uttalat. Syftet med detta är enligt Fairclough (1992) att formulera någon form av negativ inställning till det som skrivits eller uttalats eller till den som skrivit eller uttalat det.

4.1.2.4 Negation

Negation är enligt Fairclough (1992) något som påträffas i negativa meningar och som gärna används för att invända mot en tidigare text. Ett förtydligande av detta är att andra texter än den egna lyfts fram med syftet att opponera emot dem.

4.1.3 Den sociala praktikens dimension

Vi kommer här beskriva hur man inom Faircloughs tredimensionella modell på det tredje och sista steget behöver använda sig av minst en teori för att kunna nå målet av slutsats.

Winther Jørgensen och Phillips (2000) menar att inom Faircloughs tredimensionella modell utgör analys av social praktik det tredje och slutgiltiga steget. På denna nivå ser man till hur den diskursiva praktiken relaterar till den bredare sociala praktik som de ingår i. Man ämnar försöka förstå hur texten är uppbyggd samt vilken *diskursordning* den tillhör i förhållande till en samhällsteori. Denna samhällsteori bör vara en teori som kan bidra till att förklara den sociala ordningen. Vidare klargör Winther Jørgensen och Phillips (2000) att

Fairclough anser det nödvändigt att komplettera med en annan relevant teori såsom sociologisk teori. Det är när detta görs som man kan komma fram till en slutsats. Syftet med Faircloughs kritiska diskursanalys är att visa på hur språkbruk och social praktik har ett samband. Inom analysen försöker man ta reda på vilka konsekvenser den diskursiva praktiken får både socialt, ideologiskt och politiskt. En annan aspekt man ser på är hur eventuellt en social förändring sker genom att *diskursordningen* omvandlas. Frågan hur social förändring uppnås och vilken roll diskursen har i denna förändring menar Winther Jørgensen och Phillips (2000) är en stor del inom analys av social praktik.

4.1.4 Sammanfattning av metod

I Faircloughs tredimensionella modell ingår textdimensionen, den diskursiva praktikens dimension samt den sociala praktikens dimension. I två av dessa dimensioner kan man använda sig av olika analytiska verktyg. Vi har valt att fokusera på *modalitet* inom textdimensionen och *antaganden*, *ironi* och *negation* inom den diskursiva praktikens dimension.

Vid analysen av den sociala praktikens dimension bör man använda sig av minst en sociologisk teori för att kunna frambringa en slutsats men det finns inga riktlinjer för vilken teori man bör eller inte bör använda (Winther Jørgensen & Phillips, 2000; Fairclough, 1992).

Vi kommer att använda oss av denna tredimensionella modell och ta hjälp av de analytiska verktyg som beskrivs ovan. Vi ämnar även följa denna modell i den specifika ordning den har beskrivits. I den sociala praktikens dimension kommer vi ta hjälp av socialkonstruktionismen som sociologisk teori.

4.2 Kritik av metoden

Enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000) är ett av problemen med Faircloughs tredimensionella modell att det inte finns någon tydlig linje mellan analysen av diskursiv praktik och social praktik. Det ges inte heller någon klarhet i hur det diskursiva och icke-diskursiva samspelar. I det tredje steget i Faircloughs analysmodell, den sociala praktiken, krävs det att man använder sig av någon form av sociologisk teori eller kulturteori, men Fairclough ger inga riktlinjer kring vilka man kan eller bör använda eller vilka som är bättre eller sämre. Winther Jørgensen och Phillips (2000) menar att det finns en risk med att det inte ges några riktlinjer för detta med tanke på att teorin som väljs i det tredje steget av analysen kan ha en annan teoretisk utgångspunkt än den kritiska diskursanalysen.

Ett annat problem med Faircloughs tredimensionella modell, och kritisk diskursanalys i allmänhet, är enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000) att den teoretiska förståelsen av processer inom det socialpsykologiska fältet är svag. Det vill säga att man inte lägger någon större vikt vid hur medvetna människor är om sitt språkbruk.

Då det inte ges några riktlinjer för vilken eller vilka sociologiska och kulturella teorier man kan eller bör använda sig av vid analysen av den sociala praktikens

dimension i Faircloughs tredimensionella modell utgår vi ifrån att man kan använda sig av socialkonstruktionismen som sociologisk teori.

4.3 Metoddiskussion

Sammanfattningsvis har vi valt att använda oss av Faircloughs tredimensionella modell då den erbjuder analytiska verktyg för att kunna genomföra en diskursanalys på flera dimensioner.

Vi valde denna metod då vi ansåg att Fairclough gav en analysmodell som vi kunde använda oss av i vår undersökning och analys. Vi anser att en av modellens styrkor är att den tydliggör diskurser på flera nivåer vilket bidrar till en starkare helhetsbild. En svaghet dock, anser vi, är att den är otydlig med hur man i praktiken faktiskt ska koppla samman en teori med den sociala praktikens dimension vilket gjorde att vi fann det svårt att applicera socialkonstruktionismen på denna dimension. Vi ställer oss här frågan om vi har uppfattat metoden rätt när det gäller hur Fairclough menar att man ska förstå den? Vi har försökt göra det tydligt för läsare hur vi faktiskt har gått tillväga och därmed uppfattat metoden i sin helhet.

En svårighet har varit att applicera denna metod på vår empiri då vi inte funnit någon tidigare forskning på vårt exakta ämne. Det som vi har funnit har endast handlat om närliggande ämnen där metoden de använt inte har varit applicerbar för oss. De analytiska verktygen inom Faircloughs tredimensionella modell kan säkerligen tolkas och användas på olika sätt. Vi vill vara tydliga med att säga att vi har försökt att vara trogna metoden men vi har ändå anpassat den för vårt syfte. Detta visar sig igenom att vi valt bort vissa delar, såsom bland annat begreppet metaforer inom textdimensionen, som i andra undersökningar anses viktiga att belysa och som används i syfte för att åskådliggöra deras syfte.

4.4 Urval och avgränsning

Bryman (2011) beskriver att det vanligaste när det gäller urvalet av medier är att man utser en eller eventuellt två medier och gör därefter ett urval inom ramen av dessa. Vilken tidsperiod man bestämmer sig för att utgå ifrån är viktigt att belysa.

Vårt underlag till uppsatsen är hämtat ifrån Aftonbladets hemsida samt Dagens Nyheters hemsida. Anledningen till att det blev dessa två tidningar beror på att enligt mediekompass.se är Aftonbladet är den största kvällstidningen med över 5 miljoner unika webbläsare varje vecka och Dagens Nyheter är den största dagstidningen med ca 1,4 miljoner unika webbläsare varje vecka 2011.

Vi valde att söka på ordet *socialtjänst** med hjälp av tidningarnas sökfunktion och därefter avgränsade vi oss till sektionen *ledare* eftersom det är bilden av socialtjänsten i denna sektion vi ämnat undersöka. Anledningen till att vi valde sektionen *ledare* var att vi fann denna sektion i tidningen av intresse då vi själva gärna läser *ledare*.

Antalet träffar på aftonbladet.se blev 13 stycken från år 2001 fram till 2011. Antalet träffar på dn.se blev 21 stycken från 2002 fram till 2011. Orsaken till att

vi valde att utgå från *ledare* år 2002-2011 beror på att det fanns för få *ledare* publicerade om vi endast hade valt ett specifikt årtal. Att avsluta vid årsskiftet 2011 kände vi föll sig naturligt då detta gav oss hela år att utgå ifrån. Anledningen till vi valde *ledare* från år 2002 är att det på dn.se inte går att finna *ledare* publicerade innan 2002. Dagens Nyheter publicerades dock som nämnts tidigare på internet redan år 1996. Vi valde att bortse från *ledaren* år 2001 på *aftonbladet.se* för att vi ville utgå från samma årtal från respektive tidning, det handlade endast om en *ledare*. Vi noterade att det på *aftonbladet.se* inte hade publicerats *ledare* under åren 2005, 2007 och 2008 med sökordet *socialtjänst**. På dn.se hade det ej publicerats detsamma under 2007 och 2010. Efter att urvalet samt avgränsningen var gjord läste vi igenom alla *ledare* vi valt som vårt material. Därefter valde vi att skriva ut varje *ledare* var för sig till pappersform, vi anser att det är lättare att bearbeta materialet mer djupgående i pappersform.

Ingen åtskillnad har gjorts när det kommer till vem eller vilka som har skrivit *ledaren* då det inte alltid heller finns en författare utskriven på *ledaren*. Vi har även gjort en avgränsning när det kommer till de specifika tidningarnas politiska färg då detta inte var relevant för vår undersökning. Vi har även valt att bortse från maktperspektivet i vår uppsats.

4.6 Litteratursökning

Vi påbörjade vårt arbete med uppsatsen genom att i databaserna GUNDA och LIBRIS söka efter litteratur som innehöll ordet *diskursanalys*, vilket gav oss flera identifierbara sökord såsom *kritisk diskursanalys*, *sociala konstruktioner* och *socialkonstruktionism*. Då vi undersöker hur socialtjänst beskrivs av *ledare* i tidningar använde vi även sökorden *media*, *massmedia*, *socialtjänst*, *socialt arbete*, *ledare*, *nyheter* och *tidningar*. Alla dessa sökord kombinerades på ett flertal sätt för att få fram information som kunde användas i skapandet av vår uppsats. I sökningen efter internationell forskning använde vi oss av databasen ProQuest Social Sciences (ProQuest XML) där vi använde sökorden *media*, *social work*, *news*, *discourse analysis*, *discourse*, *critical discourse analysis* och *social constructionism*.

När vi använde sökordet *ledare* fann vi tyvärr inget tillfredställande material som kunde användas och vi utökade då vår sökning till att handla om nyheter eftersom de ligger till grund i skapandet av en *ledare*.

Ett annat sätt vi fann litteratur på var att vi i läsningen av olika böcker, avhandlingar, artiklar et cetera fann lämplig litteratur för vår tänkta uppsats.

4.7 Analysförfarande

Till att börja med skrev vi ut alla *ledarna* till pappersform och läste dem sedan var och en för sig. Med hjälp av de analytiska verktyg som ingår i Faircloughs tredimensionella modell markerade vi först på egen hand de ord och meningar som vi ansåg visa på begreppet *modalitet*. Där vi såg på textens egenskaper och försökte avgöra vilka ord och meningar som passade in under begreppet *modalitet* samt varför. Därefter valde vi att läsa *ledarna* tillsammans för att se huruvida vi uppfattat begreppet *modalitet* på liknande sätt. Vi ställde oss här frågan varför

författaren valt vissa specifika ord eller meningar och vad som utelämnades i *ledaren*. Vi frågade oss även varför författare valt att använda sig av påståenden med olika grad av instämmande. Denna procedur upprepades även på den diskursiva praktikens dimension i vilken begreppen *antaganden*, *ironi* och *negation* ingår. Här försökte vi även se ifall det fanns specifika ämnen eller nyckelord som författare belyste och avgöra ifall dessa olika ämnen kunde ses som skilda diskurser. Nyckelord och ämnen vi såg var exempelvis *samarbete*, *pengar*, *samverka*, *utbildning*, *nedskärningar*, *betalar*, *resurser*, *kunniga*, *engagerade*, *arbetsätt*, *ansvar* och *ekonomi* för att nämna några. Vi kategoriserade in dessa ämnen och nyckelord och detta gjorde att vi fann, enligt oss, fyra tydliga diskurser: *samverkansdiskursen*, *ekonomidiskursen*, *utbildningsdiskursen* och *ansvarsdiskursen*. Genom att vi valde att genomföra vår analys på det här sättet gjorde det att vi verkligen fick bearbeta vår empiri på djupet. Nästa steg vi tog var att applicera den teori vi valt, socialkonstruktionismen, på vår empiri som är det sista steget enligt Faircloughs tredimensionella metod.

Under hela bearbetningen av empirin reflekterade vi kring vilka diskurser om socialtjänsten som vi kunde urskilja i *ledarna* och hur dessa kan tänkas påverka människors syn på socialtjänsten utifrån det valda teoretiska perspektivet.

4.8 Validitet och reliabilitet

Enligt Kvale (2009) handlar validitet om att man har undersökt det man faktiskt avsett att undersöka. Vidare kan man dock inte i kvalitativ forskning fastslå att målet är att resultat man kommer fram till är en objektiv avspeglings av verkligheten. Man betraktar istället kunskap som en social konstruktion av verkligheten, det betyder dock inte att metoden ska anses svag utan kan snarare spegla och ifrågasätta den undersökta sociala konstruktionen av den sociala verkligheten. En viktig del i validitet är transparens vilket innebär att en bedömning av det analytiska tillvägagångssättet är möjlig.

Vi har i vår uppsats försökt säkerställa validiteten genom att i hela uppsatsen förklara hur vi gått tillväga och varför. Detta för att öka uppsatsen transparens för läsare. Vår avsikt har inte varit att ge en objektiv avspeglings av verkligheten utan att endast ge vår syn på densamma.

Reliabilitet, menar Bryman (2011), avser att resultat ska vara tillförlitliga samt i hur mån undersökningen man utfört är replikerbar. Med detta menas helt enkelt, enligt Thurén (2007), att någon annan ska kunna utföra samma undersökning och använda sig av samma metoder, samma empiri och komma fram till samma resultat som i den tidigare undersökningen. Enligt Kvale (2009) har kvalitativ forskning som fokus att beskriva samt exemplifiera mer än att generalisera.

Vi kan inte med säkerhet säga att om någon annan skulle utföra vår undersökning skulle den komma fram till samma resultat som vi. Detta med tanke på att vi alla skapar vår egen verklighet och gör våra egna tolkningar. Vi har dock försökt vara tydliga i hur vi har tolkat bland annat begrepp och resultat.

4.9 Etiska frågor

Forskningsetiska rådet har fastställt fyra grundprinciper för forskning på det humanistiska och samhällsvetenskapliga området. Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002).

Då vår uppsats bygger på en analys av *ledare* i två nätpublicerade tidningar anser vi att vi inte ställs inför samma etiska dilemma som man kan göra när man använder sig av intervjuer i sin metod eller en enkätundersökning för att ge ett par exempel. Vi utgår från att dessa *ledare* är godkända för publicering där samtycke från författaren eller författarna av *ledaren* har getts. Det är inte nödvändigtvis så att författaren eller författarna räknat med att få sina texter analyserade i syftet att skriva en c-uppsats, men vi anser att då tidningarna har publicerat *ledarna* för allmän beskådning är analys av dessa befogad.

“Citat ur materialet är tillåtna, men endast i den begränsade utsträckning som följer av upphovsrättslagen, d v s i överensstämmelse med god sed och i den omfattning som motiveras av ändamålet samt med angivande av källa” (120215 AB).

Vi anser att vi har följt de grundprinciperna för forskning då vi angett källor och använt citat i den nämnda begränsning som beskrivs i citatet. Vi har ej heller haft för avsikt att kränka någon inblandad i *ledarnas* publicering.

5. Resultat och analys

Vi kommer i detta avsnitt presentera våra resultat och vår analys med hjälp av Faircloughs tredimensionella modell. Detta anser vi görs tydligast genom att först redogöra för de olika diskurserna vi funnit. Dessa är *samverkansdiskursen*, *ekonomidiskursen*, *utbildningsdiskursen* samt *ansvarsdiskursen*. Dessa fyra olika diskurser fann vi under bearbetningen av vår empiri. I de olika diskurserna kommer vi visa resultaten med hjälp av citat från *ledarna*. Inom varje diskurs kommer vi att analysera på en textnivå därefter den diskursiva praktiken. Vi har valt att lägga den sociala praktiken sist i resultat och analys för att vi anser det blir tydligare för uppsatsens läsare.

Vi är medvetna om att ett antal citat är använda inom flera diskurser. Detta är inte en slump utan tydliggör det faktum att flera diskurser kan rymmas inom en och samma text. Det kan även vara av orsaken att vi vill visa på olika delar i citatet där man kan finna begrepp som tillhör de olika nivåerna i Faircloughs tredimensionella modell.

Vi har även försökt att välja citat där man kan förstå i vilket sammanhang det står i. Orsaken till detta är att socialtjänsten inte alltid nämns uttryckligen i citatet utan florerar i *ledaren* vilket framgår i avsnitt 1.1 Syfte och frågeställningar.

5.1 Samverkansdiskursen

Med *samverkansdiskurs* menar vi en diskurs där socialtjänsten nämns som en samverkanspartner eller som en del i ett samarbete och interaktioner mellan olika instanser såsom myndigheter och skola. I *ledare* där denna diskurs förekommer finner man ofta en uppmaning till någon form av samverkan, att denna samverkan ses som en lösning på problemet eller problemen. Samverkan mellan olika instanser blir till en del av ett skydds nät för de utsatta som nämns i *ledaren*.

När vi ser på det tidigare nämnda begreppet *modalitet* som tillhör analys av text i Faircloughs tredimensionella modell ser man bland annat på hur säkert eller osäkert författaren av texten, i det här fallet *ledare*, beskriver något.

“Myndigheter som socialtjänst, polis och skola måste samverka för att garantera unga kvinnor deras säkerhet” (020123 AB).

I detta citat kan vi tydligt se hur det modala verbet “måste” används tillsammans med ordet samverka i detta påstående. Genom att använda sig av ordet “måste” uppfattas påståendet som en sanning då problemet inte bedöms kunna lösas utan samverkan mellan de olika instanserna i detta fall socialtjänst, polis och skola. Vi anser även att detta kan uppfattas som en stark uppmaning till de nämnda instanserna att det krävs att de arbetar tillsammans för att uppnå målet att garantera unga kvinnors säkerhet.

Texten är konstruerad på ett sätt som gör att vi som läsare kan uppfatta det som att det inte finns någon form av samverkan mellan de berörda parterna utan den påvisar en verklighet där unga kvinnors säkerhet inte kan garanteras utan samverkan.

”Klart är att polis, socialtjänst, vård, skola och frivilligorganisationer måste samarbeta. Framgång är inte bara en fråga om resurser” (021006 DN).

Här ovan ser vi i citatet än en gång ett exempel på *modalitet* där det modala verbet ”måste” används av författaren. Vi tycker oss här se hur författaren menar på att det inte bara handlar om resurser för att nå framgång utan tyngdpunkten i citatet ligger på vikten av ett fungerande samarbete mellan de olika instanserna.

Går vi vidare i Faircloughs tredimensionella modell kommer vi till analys av diskursiv praktik där vi i *samverkansdiskursen* funnit nedanstående citat. Ett citat som vi anser visar på begreppet *negation* vilket innebär att man lyfter fram något som negativt för att sedan opponera mot detta.

”Beatrice Ask talar om samarbete mellan poliser och fältassistenter. I Tensta ska två fältassistenter vara ett stöd för över tiotusen ungdomar. Under de närmaste två åren planerar den borgerliga majoriteten i Stockholm ytterligare personalnedskärningar. Var tionde anställd i förskolan, skolan och omsorgen ska bort. Vem kommer då att orka med de stökigaste ungarna? När ungdomsbråken tilltar är det invånarna i Tensta som drabbas. Som väljer att inte gå ut av rädsla för sina egna ungdomar” (090224 AB).

Här tycker vi oss kunna se ett exempel på *negation* i form av opponeringen mot planeringen av personalnedskärningar där man visar på att detta skulle leda till något negativt. Författaren använder en retorisk fråga med syfte att ifrågasätta hur de nämnda nedskärningarna kommer att påverka Tenstas framtid. Vi tolkar även detta citat som en opponering mot att utökat samarbete mellan polis och fältassistenter skulle vara en lösning på problemet med personalnedskärningar. Texten bjuder in oss läsare att ”läsa mellan raderna” och möjligen komma fram till att en hejdad personalnedskärning skulle vara en del i lösningen på problemet ”stökiga ungar”.

En ytterligare del inom analys av diskursiv praktik är begreppet *ironi* som i tidigare avsnitt beskrivits som när någon sarkastiskt lyfter fram något som tidigare skrivits eller uttalats med syftet att framställa det negativt.

“Beatrice Ask ägnar mycket tid åt att bekämpa ungdomsbrottsligheten. Hon vill förhindra skolk och skapa ett bättre samarbete mellan polis och socialtjänst, säger hon. Länspolismästaren i Stockholm Carin Götblad har fått i uppdrag att ta fram förslag på hur man kan förhindra nyrekryteringen av unga brottslingar. Men ärligt talat, Beatrice Ask, vad är det som hänt i Tensta under de två år Sverige och Stockholm har haft borgerligt styre?” (090224 AB).

Med den sista meningen i citatet tycker vi oss kunna se hur författaren tydligt använder sig av begreppet *ironi* då man med en viss sarkasm ställer frågan vad det är som hänt de senaste två åren. Justitieminister Beatrice Ask beskrivs arbeta med förbättringar i samhället där bland annat samarbetet mellan polis och socialtjänst

behöver bli bättre enligt henne. Man ifrågasätter dock i *ledaren* huruvida de senaste två årens arbete verkligen har förbättrat något.

5.2 Ekonomidiskursen

När vi säger *ekonomidiskurs* syftar vi på en diskurs i *ledarna* där fokus ligger på de ekonomiska resurser i samhället som kan tänkas påverka bland annat socialtjänsten. Detta kan ta sig i uttryck i form av antingen en ökning av resurser eller en åtstramning av detsamma.

“Men Sigtuna kommun ska inte skylla ifrån sig. Vi väljer politiker och betalar deras löner och arvoden för att de ska bygga ett tryggt samhälle åt oss. Vi betalar för en socialtjänst därför att vi månar om våra medmänniskor. För att vi vill att varenda unge ska känna sig trygg vilka föräldrar de än har” (110923 AB).

I detta första citat ser vi exempel på hur *modalitet* tar sig uttryck genom hur instämmande man är i de olika påståendena. Trots att man i massmedia ofta använder sig av objektiva *modaliteter* tycker vi oss se exempel på när författaren av texten faktiskt använder sig av subjektiva *modaliteter* såsom ”Vi väljer”, ”Vi betalar” och ”vi vill”. Vi ställer oss frågan huruvida detta har gjorts delvis för att skapa en känsla av samhörighet med läsarna men även genom att författaren tycks vara helt instämmande i sina påståenden och lägger fram dem som om de vore sanning.

Nedan följer två citat som visar på hur man kan använda sig av *modalitet* i skapandet av en text.

”Det är minskade resurser till skolhälsovård, socialtjänst och primärvård som lett till att den psykiska ohälsan fortsatt att öka” (050628 DN).

Här anser vi att författaren genom att använda sig av objektiv *modalitet* är i hög grad instämmande i sitt påstående. Dessutom läggs ”minskade resurser” fram som om det är den enda orsaken till problemet.

“Pengarna måste fram. Myndigheter som polis och socialtjänst måste se till att vara kunniga och engagerade” (090504 AB).

Här tycker vi oss tydligt se att författaren använder sig av det modala verbet ”måste”, inte bara en gång utan två gånger för att beskriva påståendet som mycket säkert.

“Socialdemokraterna lämnade efter sig en ofullgången Ädelreform (smaka på det ordet!). Men efter snart tre år vid makten kan Alliansen inte skylla allt elände på sina företrädare. Att ersätta pengar med välmenande uppmaningar att nu förstärka ’värdegrunden’ framstår närmast som ett hån. Omsorgen om samhällets svagaste grupp, de gamla och sjuka, tål inte fler

personalnedskärningar om Sverige ska kunna kalla sig ett civiliserat samhälle” (090530 DN).

Författaren uttrycker sig här *ironiskt* anser vi med uttryck såsom ”smaka på det ordet” och ”framstår närmast som ett hån”. Med dessa kommentarer visar man på hur omsorgen tar skada av åtstramade resurser i form av bland annat personalnedskärningar. I detta citat nämns inte socialtjänsten uttryckligen men vi anser citatet gångbart med tanke på att socialtjänsten faktiskt ansvar för både omsorgen och till viss del sjukvård för de äldre.

“I november 2007 presenterade regeringen en handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och våld i samkönade relationer. (...) Risken med handlingsplaner är att de samlar damm i bokhyllan. Politiker av alla kulörer och på alla nivåer måste prioritera kampen mot mäns våld mot kvinnor. Pengarna måste fram. Myndigheter som polis och socialtjänst måste se till att vara kunniga och engagerade” (090504 AB).

I ovanstående citat tolkar vi författarens uttryck ”risken med” och ”samlar damm i bokhyllan” som en opponering mot att den nämnda handlingsplanen inte räcker i kampen mot våldet. Man menar på att de ekonomiska resurserna inte räcker till i denna kamp och budskapet i *ledaren* kan bland annat tolkas som att författaren efterfrågar en ökning av ekonomiska tillgångar samt att handlingsplaner inte är tillräckligt i den nämnda kampen mot våldet.

5.3 Utbildningsdiskursen

Med *utbildningsdiskursen* menar vi en diskurs där någon form av utbildning eller ord som belyser ökad kunskap eller brist på detta nämns i *ledaren* med anknytning till socialtjänsten. Vi har även tolkat uttryck såsom bland annat kunnande, utveckling och nya arbetssätt att tillhöra denna diskurs. Efterfrågan på utbildning och liknande kan komma både från socialtjänsten och från samhället i övrigt.

“Rinkeby kvinnofridsteam har redan skapat ett banbrytande sätt att arbeta på – en modell som socialtjänster i hela Sverige borde anamma” (060407 AB).

Vi tolkar detta citat som att det tillhör *utbildningsdiskursen* då författaren använt sig av det modala verbet ”borde” i uppmaningen att svenska socialtjänster bör använda sig av ett särskilt banbrytande arbetssätt. Ett nytt arbetssätt kräver i sig självt ett nytt förhållningssätt och i det även en ökad kunskap kring hur man arbetar eller hur man kommer att arbeta med en uppgift.

”Alla som möter ungdomar i sin yrkesroll måste lära sig att ifrågasätta den diskriminerande heteronormen. Börja med att låta lärare, fritidsledare, socionomer och psykologer se ’Du ska nog se att det går över’” (100207 AB).

I ovanstående citat skriver man om hur något kan förbättras med hjälp av ökad kunskap om ett särskilt ämne. Detta görs med hjälp av det modala verbet ”måste”

där författaren får sitt budskap om att man måste lära sig att ifrågasätta till att uppfattas som en viktig uppmaning.

”Socialarbetare, skolpsykologer och lärare vet sällan hur de ska agera när de ser eller hör att unga flickor gifts bort mot sin vilja (...) Numera vet de flesta i Sverige vad hedersmord är. Men integrationsministern Jens Orback saknar en analys av detta specifika fenomen. Han lyckas alltid reducera frågan till ett generellt fördömande av våld mot kvinnor. Det leder i sin tur till att polis, socialtjänst och skolpersonal förvägras information och direktiv om hur de ska arbeta med flickor som befinner sig i riskgruppen” (060722 DN).

Uttryck såsom ”vet sällan” och ”förvägras information och direktiv” visar på hur det finns både en brist på kunskap och en önskan om ökad kunskap inom ämnet. Vi tolkar detta citat som om att det finns ett användande av begreppet *negation*. Detta genom att vi ser hur författaren opponerar mot att det i detta fall saknas kunskap och information kring hur professionella ska hantera flickor i den nämnda riskgruppen. Vi uppfattar det som om att det finns en tanke hos författaren att en del av lösningen på den nämnda problematiken ligger i ökad kunskap hos professionella.

5.4 Ansvarsdiskursen

Den sista diskursen som vi tycker oss ha funnit är *ansvarsdiskursen*. Inom denna diskurs har vi tagit med *ledare* där socialtjänsten nämns i sammanhang kring ansvar. Detta ansvar kan både ligga på socialtjänsten i sig men även hos andra instanser. Det kan exempelvis handla om att socialtjänsten har ett ansvar, bör ta ett ansvar eller inte har ansvaret.

“Men Sigtuna kommun ska inte skylla ifrån sig. Vi väljer politiker och betalar deras löner och arvoden för att de ska bygga ett tryggt samhälle åt oss. Vi betalar för en socialtjänst därför att vi månar om våra medmänniskor. För att vi vill att varenda unge ska känna sig trygg vilka föräldrar de än har” (110923 AB).

Här använder sig författaren i våra ögon av subjektiv *modalitet* när skrivs ”vi väljer”, ”vi betalar” och ”vi vill” för att få fram sitt budskap. Påståendet att ”vi” bland annat ”betalar deras löner” därmed ska de ”bygga ett tryggt samhälle åt oss” läggs fram som en sanning av författaren och visar enligt oss hur ansvaret vilar på en makronivå.

“Hade polis, socialtjänst, föräldrar eller civilsamhället tagit sin del av ansvaret och skyddat familjen hade det sannolikt inte blivit någon skottlossning” (080120 DN).

Ett annat exempel på *modalitet* ser vi i ovanstående citat där författaren använder sig av det modala adverbet ”sannolikt” vilket gör att det inte uppfattas som en ren sanning men dock, enligt oss, som ett relativt starkt påstående. Ansvaret för att skydda familjen läggs här delvis på socialtjänsten men även på andra instanser.

I det tidigare teoriavsnittet skriver vi om begreppet *antaganden* som innebär att det i text redan finns vedertagna påståenden där källan bakom påståendet lämnas osagt samt att läsaren själv ska ha tillförskaffat sig den informationen.

Nedanstående två citat visar exempel på *antaganden* genom att författaren lägger fram vissa förhållanden som påståenden och hur författaren vet detta förblir osagt. Vi ställer oss frågan vart denna information kommer ifrån?

“(…) kom inte till skolan, inte till förskolan. Deras mamma hade inga pengar, hon hamnade i kris, sökte förgäves socialbidrag och till slut ska elen ha stängts av hemma hos pojkarna. Men trots alla signaler föll familjen rakt igenom de kommunala skyddssystemen” (110923 AB).

“Varje år dödas 17 kvinnor av sina män. På ett år polisanmälades 27 000 fall av våld i nära-relationer. Det dödliga våldet är ofta slutet på en lång period av systematiskt hot och våld. -Varningstecknen är många om bara polis, socialtjänst, skola, grannar och arbetskamrater -vågar se dem” (110902 AB).

Vidare tycker vi oss kunna se socialtjänsten bära ett visst ansvar enligt författaren. Detta är dock mindre tydligt i det första citatet där ordet socialtjänst inte nämns uttryckligen utan figurerar tidigare i artikeln. Med uttrycket ”föll igenom” beskrivs skyddssystemen som bristfälliga där vi tolkar det som att socialtjänsten ingår i dessa skyddssystem. I det andra citatet kan vi se frågan om ansvaret mer tydligt där socialtjänsten nämns som en av de instanser som borde ha sett de olika varningstecknen finns enligt författaren.

“För kommunen beskriver på sin hemsida hela det förfärliga händelseförloppet i varenda plågsam detalj. Är det en kommuns ansvar? Att berätta att pojkarnas mamma inte svarade i telefonen den 30 augusti? Är det en kommuns ansvar att dag för dag redogöra för några invånares tragiska levnadsförhållanden? Nej, kommunen har lagt ut den här texten för att skydda sig själv: Titta, vi har gjort allting rätt. Det var mamman som inte svarade. I själva verket vet vi att kommunen inte alls tog sitt ansvar” (110923 AB).

Citatet som står ovan kan enligt oss ses som ett tydligt exempel på ”negation” där författaren opponerar mot kommunens handlande. Detta anser vi visas tydligast i meningarna ”Nej, kommunen har(…)” och ”I själva verket(…)” där författaren uttrycker sig på ett negativt sätt. Vi tolkar det som om att författaren tycker att kommunen borde ha tagit sitt ansvar istället för att på deras hemsida redogöra för det tragiska som inträffat.

Man kan, enligt den kritiska diskursanalysen, se dessa fyra diskurser som en del av en *diskursordning* där alla de olika diskurserna anser att deras specifika ämne är den enda rätta lösningen på de eventuella problem som framställs i *ledarna*. De agerar alla inom samma sociala arena och talar om samma ämne, socialtjänsten, och vi kan därmed se hur exempelvis *samverkansdiskursen* kan tänkas kämpa mot

de andra diskurserna såsom till exempel *ekonomidiskursen* som skildras tydligt i detta nedanstående citat:

”Klart är att polis, socialtjänst, vård, skola och frivilligorganisationer måste samarbeta. Framgång är inte bara en fråga om resurser”
(021006 DN).

Socialkonstruktionismen menar på att kunskap inte är en direkt uppfattning av verkligheten utan att man istället konstruerar egna versioner av verkligheten med hjälp av sin kultur, samhället och genom mänskliga interaktioner (Burr, 1995). Kritisk diskursanalys förklarar Winther Jørgensen och Phillips (2000) har som syfte att förklara de samband som finns mellan språkbruk och social praktik. Där fokus ligger på att försöka begripa vilken roll diskurser har i upprätthållandet av den sociala ordningen samt i social förändring.

Ser vi då på den sociala praktikens dimension och utgår ifrån ett socialkonstruktionistiskt tankesätt kan vi anta att författare av de olika *ledarna* har påverkats av sina tidigare konstruerade verkligheter och att de med publicering av en *ledare* bidrar till att påverka andras verkligheter. Detta kan exemplifieras genom att när en stor händelse sker blir den en nyhet som det rapporteras om. Detta påverkar i sin tur läsarna av *ledaren* med tanke på att *ledaren* ofta tar upp aktuella ämnen för att skapa debatt. Deras syn på händelsen influeras av att författaren bestämmer vad det är som ska skrivas om och hur det ska skrivas. Liknande synsätt kan vi tycka oss se i Andersson (2004) där hon menar på att det som kommer fram i media skulle kunna ses som en social konstruktion då det är författaren av artikeln som själv bestämmer hur och vad som faktiskt ska skrivas.

En diskurs kan aldrig uppstå ur tomma intet utan allt som skrivs är, enligt begreppet *intertextualitet*, alltid baserat på något som redan har skrivits. En annan del av skapandet av diskurser är, enligt socialkonstruktionismen, att man där anser att verkligheten endast är en produkt av våra egna föreställningar och ett sätt att kategorisera det som finns runt omkring oss. Kategoriseringen blir till en del i skapandet av diskurserna.

Vi kan se att de fyra diskurserna vi funnit kan påverka människors syn på socialtjänsten genom att den diskurs som för tillfället får mest utrymme i *ledarna* är även den som människor konstruerar sin verklighet kring enligt det socialkonstruktionistiska perspektivet. Lundström (2004) påpekar att allmänhetens bild av det sociala arbetet påverkas av nyhetsrapporteringen som nämns i hans forskning. Detta anser vi vara relevant med tanke på att socialtjänsten ingår i det sociala arbetet samt att det Lundström (2004) beskriver bedömer vi vara en del av de tankar som finns inom socialkonstruktionismen. Påverkan på den konstruerade verkligheten kan vara så markant att den rent konkret förändrar den konstruerade verkligheten. Ayre (2001) förklarar i sin forskning att medias framställning i rapporteringen av socialt arbete bland annat har lett till förändringar i det sociala arbetet. Vi tänker oss då att den rådande diskursen inom *diskursordningen* kan leda till att det sker en viss typ av förändring inom synen på och arbetet inom socialtjänsten.

Sammanfattningsvis har vi kommit fram till att det i de undersökta ledarna finns fyra uttalade diskurser: *samverkansdiskursen*, *ekonomidiskursen*, *utbildningsdiskursen* samt *ansvarsdiskursen*. Vi finner att *ansvarsdiskursen* har allra störst utrymme av diskurserna. *Ansvarsdiskursen* handlar till stor del om att socialtjänsten inte tog sitt ansvar eller visade på bristande ansvar samt att fråga om hos vem ansvaret låg var oklar. Vi anser det föga förvånande att denna diskurs är den största då socialtjänsten uttryckligen har det yttersta ansvaret för kommunens invånare.

Socialkonstruktionismen menar på att den diskursiva praktiken hjälper till att konstituera den sociala världen men är även en spegling av densamma. Detta skulle då kunna betyda att författaren av *ledaren* påverkas av den rådande synen kring socialtjänstens ansvar och genom att skriva en *ledare* där ansvarsfrågan tas upp bidrar till denna diskurs.

Enligt socialkonstruktionismen påverkas människor av de rådande diskurserna i samhället då man utgår från att människor alltid påverkas i interaktion med andra och man talar om att det i den sociala interaktionen skapas kunskap där man bygger upp ömsesidiga sanningar. Om den sociala världen konstruerar en bild, en sanning, av att socialtjänsten exempelvis har ett större ansvar än vad de faktiskt har enligt lagen är det då inte orimligt att anta att människor då också kommer att tilldela socialtjänsten ett större ansvar. Vi tolkar detta som att det skulle kunna leda till att människor själva anser sig besitta mindre eget ansvar.

Som vi tidigare nämnt påverkar och påverkas vi människor av den konstruerade verklighet vi lever i. Det är därför svårt att avgöra vad som påverkar och vad som påverkas, vi tänker oss att det finns ingen början och det finns inget slut utan allt hör samman.

6. Avslutande diskussion och reflektioner

Vårt syfte med denna uppsats har varit att ta reda på vilken bild som tidningar kan tänkas förmedla av socialtjänsten. Frågeställningarna vi har haft för avsikt att

svara på är: Vilken/vilka diskurser kring synsättet på socialtjänsten går att urskilja i ledarna? och Påverkar denna/dessa diskurser människors syn på socialtjänsten?

Som svar på vår första fråga har vi kommit fram till att det finns fyra uttalade diskurser i de ledare vi undersökt. Dessa är *samverkansdiskursen*, *ekonomidiskursen*, *utbildningsdiskursen* samt *ansvarsdiskursen*. Av dessa fyra diskurser anser vi att *ansvarsdiskursen* och *samverkansdiskursen* har fått störst utrymme i *ledarna*.

Vi tycker att det inte är speciellt förvånande att det är dessa typer av diskurser som framkommit då socialtjänsten är en myndighet med stort ansvar för oss människor, som är en del av ett större skydds nät, personalen bör ha adekvat utbildning samt att socialtjänsten resurser alltid påverkas av samhällets resurser i stort.

När vi ser på vår andra fråga i frågeställningen blir svaret att diskurserna påverkar oss människor genom att vi påverkas i interaktion med varandra. Det som diskurserna belyser finns i vårt medvetande och vi konstruerar vår värld omkring det. Att däremot försöka svara på exakt hur något påverkar en hel befolkning kan vi endast spekulera i. Ett sätt som vi tänker att diskurser skulle kunna påverka människors synsätt på socialtjänsten är när exempelvis en diskurs är större än de andra. Kan vi anta att när exempelvis *samverkansdiskursen* råder inom *diskursordningen* kommer de andra diskurserna i skymundan? Om fokus endast ligger på exempelvis *ansvarsdiskursen* kan vi tänka oss att det leder till minskad medvetenhet om de andra diskurserna hos människor, vilket i sin tur kan leda till att de så småningom glöms bort? Detta med tanke på att vi påverkas av våra tidigare konstruerade verkligheter, vilket i sin tur påverkar hur vi skapar nya verkligheter. Det som *ledarna* mest belyser kanske påverkar oss mest?

Vi ställer oss frågan; om allt som är skrivet bygger på tidigare texter varifrån har då den ursprungliga texten skapats? Och av vem? Kan det någonsin skapas nya diskurser då diskurser alltid byggs eller utvecklas av redan existerande diskurser?

Om en diskurs säger sig ha lösningen på de eventuella brister eller problem som finns inom socialtjänsten kan man då endast acceptera denna diskurs om att utbildning är den enda lösningen? Krävs det ingen samverkan då? Om ekonomi är ursprungskällan till bristerna eller problemen behöver ingen ta det yttersta ansvaret eller rent något ansvar alls?

Vi undrar vad det är som gör att en diskurs inom en *diskursordning* får mer genomslagskraft i samhället och därmed ges mer utrymme att påverka hur ämnen diskuteras och framställs inom media? I vår undersökning kom vi fram till att det fanns fyra diskurser. Om det fanns fler diskurser vilka skulle det kunna vara? Om det fanns fler diskurser skulle varje diskurs då få mindre utrymme och därmed mindre genomslagskraft eller skulle en specifik diskurs ta över och trycka undan de andra?

Vi har även funderat kring hur vårt resultat och vår analys hade sett ut om vi hade använt en annan analysmodell än Faircloughs tredimensionella modell och därigenom andra teorier? Då hade inte vi antagligen inte tänkt i banorna kring att verkligheten är socialt konstruerad i interaktion med andra människor och att det

skulle kunna betyda att det fanns något som kan kallas en objektiv sanning. Skulle vi exempelvis använt oss av ett essentialistiskt perspektiv, hur skulle resultaten då sett ut med tanke på att detta perspektiv är motsatsen till socialkonstruktionismen? Hade vi människor inte blivit påverkade av de olika diskurserna då vi människor i vår natur ses som oföränderliga?

Vi har under hela processen med uppsatsen träffat på begreppet makt i olika konstellationer. Vi har medvetet valt att inte belysa detta begrepp dock kan vi tänka oss se hur detta skulle kunna visa på flera intressanta aspekter av vårt ämne. Vad är det som ger en diskurs makt över en annan diskurs? Hur upprätthåller en specifik diskurs sin makt? Hjälper diskurser till att påverka eller upprätthålla olika maktförhållanden i samhället? Om vi haft med maktaspekten i vår undersökning hade vi då funnit en maktdiskurs och hade den belyst socialtjänsten negativt eller positivt? Socialtjänsten som i stor utsträckning innebär myndighetsutövande och därmed utövande av makt hade de påverkats av en sådan diskurs och i så fall hur?

6.1 Förslag till vidare forskning

Vi har nämnt att makt är ett intressant begrepp och något som varit ett återkommande tema i vår litteratur. Därför anser vi att det skulle kunna vara en spännande aspekt att belysa när det gäller vårt ämne då maktperspektivet eventuellt skulle kunna ge andra synvinklar på vår empiri. Vidare skulle man kunna genomföra samma undersökning men utgå ifrån andra tidningar eller varför inte rentutav byta ut *ledare* mot nyheter. Man kan även undersöka om diskurserna har förändrats över tid och om det är någon av dessa diskurser som varit mer framträdande. Ett sista förslag till kommande forskare är att undersöka huruvida diskurserna skiljer sig åt i olika tidningar eller delar av tidningar.

7. Litteraturförteckning

Aftonbladet hemsida <<http://www.aftonbladet.se/koncernen/article12609011.ab>
(2011-10-28)

- Andersson, Gunvor (2004): "Pressens bild av barns missgärningar". I Helena Blomberg, (red.): *Sociala problem och socialpolitik i massmedier*. Lund: Studentlitteratur.
- Andréasson, Peter (2003): *Möten med massmedia*. Kristianstad: Liber AB.
- Ayre, Patrick (2001): Child protection and the media - Lesson from the last three decades. *British Journal of Social Work*, 31, 887-901.
- Bergström, Göran och Boréus, Kristina (red.) (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Blomberg, Helena (2004): *Sociala problem och socialpolitik i massmedier*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Brinkmann, Svend och Kvale, Steinar (2009): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Burr, Vivien (1995): *An Introduction to Social Constructionism*. London:Routhledge.
- Burr, Vivien (2003). *Social constructionism*. 2. ed. London: Routledge
- Börjesson, Mats och Palmblad, Eva (2007): *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber AB.
- DN hemsida* <<http://www.dn.se/info/om-oss/> (2011-10-28)
- Fairclough, Norman (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity.
- Fairclough, Norman (2003). *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.
- Lundström, Tommy (2004): "Mellan vardag och dramatik". I Helena Blomberg, (red.): *Sociala problem och socialpolitik i massmedier*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundälv, Jörgen och Moberg, Ulla-Carin (2006): *Mediehandbok för socialarbetare*. Gävle: Meyer Information & Förlag AB.
- Mediekompas hemsida* <<http://www.mediekompass.se/mediekunskap> (2011-11-03)
- Nationalencyklopedin hemsida* <<http://www.ne.se/socialtjänst> (2011-12-07)
- Nord, Lars (2001): *Vår tids ledare – En studie av den svenska dagspressens politiska opinionsbildning*. Stockholm: Carlsson.

Socialstyrelsen (2002): Socialtjänstlagen – Vad gäller för dig från 1 januari 2002?. Stockholm. Socialstyrelsen.

Svenning, Conny (2003): *Metodboken*. Eslöv: Lorentz Förlag.

Thomassen, Magdalene (2007) *Vetenskap, kunskap och praxis: Introduktion i vetenskapsfilosofi* Malmö: Gleerups Utbildning AB

Thurén, Torsten (2007): *Vetenskapsteori för nybörjare*. Malmö: Liber AB.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Winther Jørgensen, Marianne och Philips, Louise (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund, Studentlitteratur.

8. Bilagor

Webbadress: <http://www.aftonbladet.se/ledare/article10254738.ab>
Publicerad: 2002-01-22

Webbadress: <http://www.aftonbladet.se/ledare/article10254975.ab>

Publicerad: 2002-01-23

Webbadress: <http://www.aftonbladet.se/ledare/article10260283.ab>

Publicerad: 2002-02-17

Webbadress: <http://www.aftonbladet.se/ledare/article10401193.ab>

Publicerad: 2003-10-04

Webbadress: <http://www.aftonbladet.se/ledare/article10454156.ab>

Publicerad: 2004-05-05

Webbadress: <http://www.aftonbladet.se/ledare/article10796682.ab>

Publicerad: 2006-04-07

Webbadress: <http://www.aftonbladet.se/ledare/svenskpolitik/article11666614.ab>

Publicerad: 2009-02-24

Webbadress: <http://www.aftonbladet.se/ledare/svenskpolitik/article11801662.ab>

Publicerad: 2009-05-04

Webbadress:

<http://www.aftonbladet.se/ledare/ledarkronika/asapetersen/article12140550.ab>

Publicerad: 2010-02-07

Webbadress: <http://www.aftonbladet.se/ledare/article12315048.ab>

Publicerad: 2010-05-19

Webbadress: <http://www.aftonbladet.se/ledare/article13562800.ab>

Publicerad: 2011-09-02

Webbadress: <http://www.aftonbladet.se/ledare/article13670685.ab>

Publicerad: 2011-09-23

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/signerat/illa-nog-som-det-ar>

Publicerad 2002-06-12 18:53

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/stockholm-vinner-slaget>

Publicerad 2002-08-23 19:02

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/i-vantan-pa-politisk-handling>

Publicerad 2002-10-06 18:28

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/nya-ansikten-samma-politik>

Publicerad 2002-10-22 18:51

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/inget-rum-for-knark>

Publicerad 2003-03-09 10:07

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/forstatliga-forsakringskassorna>

Publicerad 2003-08-23 00:05

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/signerat/med-kluven-tunga-om-biologiska-band>
Publicerad 2004-06-01 00:10

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/nar-medkansla-overgar-i-orattvisa>
Publicerad 2005-01-25 01:05

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/generaldirektorer-som-handelsresande-i-asikter>
Publicerad 2005-06-28 00:15

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/signerat/valfardsstat-med-varlden-som-staket>
Publicerad 2005-07-27 00:15

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/signerat/skadlig-inkompetens-som-far-sin-beloning>
Publicerad 2005-12-13 00:15

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/signerat/hogkonjunktur-for-plyschpoliser>
Publicerad 2006-07-06 00:20

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/signerat/jens-orbacks-tystnad>
Publicerad 2006-07-22 00:20

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/sverige-behover-mer-an-en-psykiatrireform>
Publicerad 2006-11-28 00:05

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/signerat/alltfor-passiv-polis>
Publicerad 2008-01-10 00:20

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/en-dubbel-tragedi>
Publicerad 2008-01-20 00:05

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/att-lara-av-gangstrar>
Publicerad 2008-06-11 11:09

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/signerat/rosengard-radikaliseringen-exponerad>
Publicerad 2009-01-31 00:20

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/garanti-ingen-losning>
Publicerad 2009-05-28 00:05

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/kolumner/omsorgens-kris>
Publicerad 2009-05-30 00:20

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/svaret-som-drojt>
Publicerad 2011-01-11 00:05